

Beden Eğitimi ve Spor Dersi Lise Değer Ölçeği: Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması

Mehmet Akif YÜCEKAYA^{1*}, Ahmet Enes SAĞIN², Mehmet GÜLLÜ³

¹ Menderes Ortaokulu, Adıyaman.

² İslahiye Cumhuriyet Ortaokulu, Gaziantep.

³ İnönü Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Malatya.

Orijinal Makale

Gönderi Tarihi: 07.03.2022

Kabul Tarihi: 21.07.2022

DOI:10.25307/jssr.1084287

Online Yayın Tarihi: 31.12.2022

Öz

Bu araştırmada lise öğrencilerinin Beden Eğitimi ve Spor (BES) dersi değer düzeylerinin belirlenebilmesi amacıyla bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda öncelikle literatür taranmış, ardından değerler ile ilgili anket ve ölçekler incelenmiştir. Sonrasında lise öğrencilerinin sahip olması gereken BES dersi değerlerinin nelerden oluşması gerektiğiyle ilgili, araştırmacılar tarafından hazırlanmış olan “yarı yapılandırılmış görüşme formu” ile 3 öğretim üyesi, 6 BES öğretmeni ve 30 lise öğrencisi ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır. Yapılan görüşmeler sonucunda hazırlanan ölçek taslak formu uzman görüşlerine sunulmuştur. Gelen dönütler sonucunda kapsam geçerliği belirlenerek .80’in altında olan değer maddelerinin çalışmadan çıkarılmasına karar verilmiştir. Oluşturulan taslak formu Türkiye’nin 7 farklı bölgesinde öğrenim gören öğrencilere uygulanmış ardından elde edilen verilerin analizi yapılmıştır. Yapılan Açıklayıcı faktör analizi sonucunda “Başarı”, “Saygı”, “Milli kültür ve beraberlik”, “Sportmenlik” ve “Spor kültürü” olmak üzere 5 boyuta ve toplam 28 maddelik bir yapıya ulaşılmıştır. Ölçekte yer alan 28 maddenin toplam varyans oranı %49.17 olarak tespit edilmiştir. Sonrasında yapılan Doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına bakıldığında modelin iyi uyum indeks değerlerine [χ^2/sd (2.57), GFI (0.93), CFI (0.92), AGFI (0.92), NFI (0.89), IFI (0.91), RMSEA (.044)] sahip olduğu belirlenmiştir. Sonuç olarak BES derslerine yönelik lise öğrencilerinin değer düzeylerini belirlemede güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olarak kullanılabilirliği sonucuna ulaşılmıştır. **Anahtar kelimeler:** Beden eğitimi, Değerler, Ölçek, Lise öğrencileri.

Physical Education and Sports Class High School Value Scale: Validity and Reliability Study

Abstract

The purpose of this research is to develop a scale to determine the physical education and sports course value levels of high school students. For this purpose, at first, the literature was reviewed, and then, questionnaires and scales about value were studied. After that, face-to-face interviews were held with 3 faculty members, 6 physical education teachers and 30 high school students with the "semi-structured interview form" prepared by the researchers about what Physical Education and Sport course values high school students should have. As a result of the interviews, the scale draft form was shown to the expert opinions. As a result of the feedbacks, the content validity was stated and it was decided to exclude the value items below 80 from the study. The data obtained by applying the draft form to the students studying in 7 different regions of Turkey, were analyzed. As a result of the Explanatory Factor Analysis, a structure consisting of 5 dimensions and a total of 28 items has been reached: "Success", "Respect", "National culture and togetherness", "Sportsmanship" and "Sports culture". It was determined that the total variance rate of 28 items in the scale was found to be 49.17%. According to the results of the Confirmatory Factor Analysis, it is stated that the model has good fit index values [χ^2/sd (2.57), GFI (0.93), CFI (0.92), AGFI (0.92), NFI (0.89), IFI (0.91), RMSEA (.044)]. Finally, it has been concluded that it can be used as a reliable and valid measurement tool in determining the value levels of high school students for physical education and sports lessons.

Keywords: Physical education, Values, Scale, High school students.

* Sorumlu Yazar: Dr. Mehmet Akif YÜCEKAYA, E-posta: yucekayaakif@gmail.com

GİRİŞ

Kökleri ondokuzuncu yüzyıla dayanan değer kavramı, psikolojik ve sosyolojik açıdan gelenek, özgürlük ve sadakat gibi her bireyin sahip olmak istediği soyut ve arzu edilen şeyleri ifade eder (Malle ve Dickert, 2013). Sosyal bilimlere Polonyalı sosyolog Znaniecki tarafından kazandırılan kavram Latince olan “valere” kökünden türetilmiştir. Latince karşılığı “güçlü olmak” ya da “kıymetli olmak” manasına gelen (Bilgin, 1995) değerler, insan davranışlarına kılavuzluk eden ilkeler ve belirli davranışları iyi ya da istenilebilir şekilde tanımlayan kriterler olarak ifade edilmiştir (Halstead ve Taylor, 2000).

Değerlerin toplumsal ilişkileri düzenleme, insan davranışlarını etkileme, toplumun ilerlemesine katkı sağlama, ahlaki davranışa, iyi ve kötü arasındaki ayrıma rehberlik etme gibi birçok işlevi vardır (Fichter, 1990; Smith, 2013). Değerler aynı zamanda insanoğlunun içinde yaşadığı toplumu, grubu ve bireyi tanımak, tutum ve davranışlarının nedenlerini anlamak, zaman içerisindeki değişimlerini takip etmek için kullanılan ilkelerdir (Schwartz, 2012).

Değerlerle ilgili geçmişten günümüze kadar farklı sınıflamalar yapılmış ve farklı ölçekler geliştirilmiştir. Değerleri “bilimsel, estetik, politik, ekonomik, sosyal ve dini değerler” olarak altı grupta toplayan ve değer testini 1928 yılında kullanan ilk bilim adamı Spranger’dir (Güngör, 2010; Spranger, 2004). Sonraki yıllarda Spranger’in 6 grupta topladığı bu değerler Allport ve arkadaşları tarafından ölçeğe dönüştürülmüştür (Akbaş, 2004; Allport vd., 1960). Bunun dışında Elizur ve Sagie (1994) değerleri; yaşam ve çalışma değerleri olarak iki gruba ayırmıştır. Rokeach (1973) değerleri; araç ve amaç değerler olarak iki gruba ayırmış ve bu alanda önemli ve ilk ölçeklerden biri olan Rokeach Değer Anketi’ni (Rokeach Value Survey-RVS) geliştirmiştir. Schwartz (1992) RVS ölçeğinden hareketle Schwartz Değerler anketini geliştirmiştir. Rokeach Değer Anketi ve Schwartz Değerler Anketi alanda kullanılan önemli ölçeklerdir.

BES gibi heyecanın ve rekabetin yaşandığı ortamlarda olumlu sosyal ve duygusal gelişim için değerlerler önemlidir. Rekabetin yoğun olduğu müsabakalarda sporcuların ya da izleyicilerin davranışlarında istenmeyen tavır ve davranışlar görülebilmektedir. Saldırganlık, psikolojik veya fiziksel şiddet içeren davranışlar, hile, rakibe ve hakeme yönelik saygısız davranışlar gibi belirli bir ulus veya spor branşıyla sınırlı olmayan bu durum dünya genelinde karşılaşılan bir sorundur (Bredemeier ve Shields, 1993; Lee ve Cockman, 1995; Simon, 2003; Simon, 2007). Böyle bir durumda değerlerin ve değerler eğitiminin BES alanında da önemsenmesi kaçınılmazdır.

Kuter ve Kuter (2012) beden eğitimi aracılığıyla değerlerin; eğlenceli, güçlü, sürdürülebilir ve kolay bir yolla verilebileceğini ifade etmiştir. Yıldız, (2019) yaptığı çalışmada milli güreşçilerin; özgüven, saygı, kurallara uyma, işbirliği, hoşgörü, sorumluluk, hırs, disiplin vb. değerlerin sporla kazanılabileceğini, Lumpkin vd., (2003) ise spor yoluyla adalet, dürüstlük, sorumluluk ve yardımseverlik değerlerinin desteklendiğinde gelişeceğini belirtmektedir. Demirhan (2014) sportif değerler denildiğinde “işbirliği, özdisiplin, sportif erdem, duygu kontrolü, takım çalışması, benlik saygısı, özgüven, dayanışma, arkadaşlık, saygı, yardımlaşma, çaba gösterme, mükemmellik, ayrımcılık yapmama, dahil etme, adalet ve eğlence” vb. değerlerin öne çıktığı belirtilmiştir. Lee ve Cockman’da (1995) genç sporcular arasında “başarı,

merhamet, yoldaşlık, uyum, işine bağlılık, anlaşmanın sürdürülmesi, keyif, dürüstlük, iyi oyun, sağlık ve zindelik, itaat, toplumsal imaj, sportmenlik, kendini gerçekleştirme, beceri sergileme, takım uyumu, hoşgörü, kazanma” değerlerinin en çok ifade edilen değerler olduğunu tespit etmiştir. Yapılan çalışmalara bakıldığında birçok değer BES aracılığı ile kazandırılabilir görülmektedir.

Spor değerlerinin tespiti ve değerlerin kazandırılması dışında sporcuların değer düzeylerini belirlemeye yönelik ölçeklere de rastlanılmaktadır. Gürpınar vd., (2018) sporda değer ölçümünün Webb’in (1969) ergenler arasında oyuna yönelik tutumların profesyonelleşmesi ölçeği ile başladığını ifade eder. Webb genç sporcuların üst düzey sporcu olabilmelerinde “iyi oynamak”, “kazanmak” ve “dürüstçe oynamak” değerlerine önem verdikleri sonucuna ulaşmıştır. Ardından Simmons ve Dickinson’ın (1986) 5 alt boyutlu ve 14 maddeden oluşan sporda değerler ölçeği geliştirilmiştir. Sonrasında “Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği” geliştirilmiştir (Lee vd., 2000). Bu ölçek Gürpınar vd., (2018) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ardından “Altyapı Sporlarında Değerler Ölçeği-2” geliştirilmiştir (Lee vd., 2008). Bu ölçek de Gürpınar vd., (2019) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır.

Spor alanı dışında değerler tüm öğretim programlarının içerisinde yer almaya başlamıştır. Türkiye’de Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından okutulan derslerin öğretim programında “kök değerler” yer almıştır. Bu değerler “adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” tir (Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı, 2017). Ancak ortaöğretim BES dersi öğretim programı incelendiğinde kök değerler dışında BES dersinde öğrencilere kazandırılması gereken değerlerin neler olduğu ile ilgili bir başlığın olmadığı görülmektedir. Alan yazın incelendiğinde 3 farklı BES dersi değer ölçeğine rastlanmıştır. Bunun yanında bir tane değerler eğitimi anketi ve bir tane de beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeğine rastlanmıştır. Literatüre bakıldığında ilk karşımıza çıkan Yıldız ve Güven’in (2013) geliştirdiği BES dersine yönelik değer yönelimi ölçeğidir. 6 boyuttan ve 28 maddeden oluşmuş olan bu ölçeğin örneklem grubunu hem ortaokul hem de lisede öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Ayrıca ölçeğin geliştirilme sürecinde örneklem grubunu sadece Ankara’da öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışmada ortaokul ve lise öğrencilerinin gelişim düzeylerinin ve değer algılarının farklılık gösterebileceği düşünülerek (Ahioğlu-Lindberg, 2011; Derman, 2008; Özdemir ve Çok, 2011) sadece lise öğrencileri örneklem grubuna dahil edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin değer algılarının bölgeden bölgeye değişebileceği ihtimaline karşın Türkiye’nin 7 bölgesinden ve farklı 7 şehirde öğrenim gören öğrenciler örneklem grubuna dahil edilmiştir. Bunun yanı sıra Yıldız ve Güven’in (2013) çalışmasında BES dersi değerlerinden “estetik, Atatürk ve spor, saygı, iyi iletişim, adil oyun, kurallara uyma” değerlerinin ölçek maddelerinde yer almadığı tespit edilmiştir. Yapılan çalışmada bu değerlere ölçek maddelerinde yer verilmiştir. Diğer bir çalışma Yücekaya (2017) tarafından geliştirilen BES dersi değer ölçeğidir. Bu ölçek sadece ortaokul öğrencilerinin BES dersi değerlerinin ölçmek için geliştirilmiştir. Yapılan çalışmada lise öğrencilerinin BES dersi değerlerini tespiti ve bu değerleri ölçmek için güvenilir ve geçerli bir ölçme aracının geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bir diğer ölçek Kangalgil vd., (2021) geliştirdiği BES dersi değerler eğitimi ölçeğidir. Bu ölçeğinde örneklem grubunu ortaokulda öğrenim gören 7. ve 8. sınıf öğrenciler oluşturmaktadır. Bu çalışmada lise öğrencilerine yönelik değer ölçeği geliştirmek amaçlanmaktadır. Kangalgil vd., (2021) geliştirdikleri ölçek 5 alt boyut ve 28

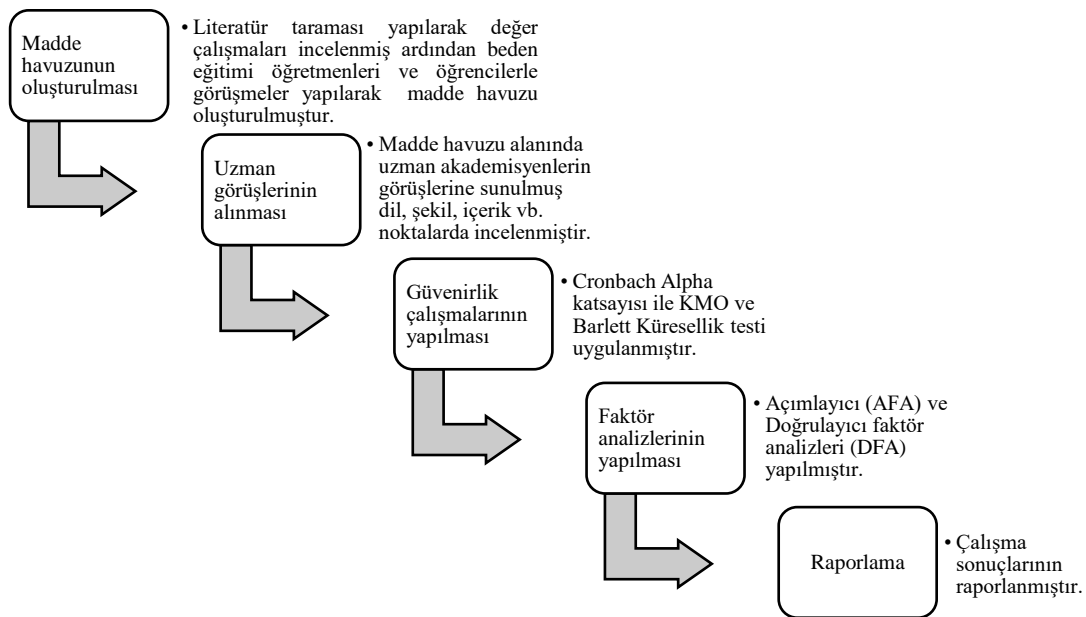
maddeden oluşmaktadır. Ancak yapılan incelemede 8 maddenin genel değerlerle ilgili olduğu ve BES dersi değerleri ile ilişkili olmadığı görülmüştür. Özellikle sorumluluk boyutunda yer alan 7 maddenin 6'sının genel sorumluluk veya genel değerlerle ilgili olduğu, "beden eğitimi ve spor dersi ile birlikte tüm derslerde her zaman çok çalışkan olmak istiyorum." ölçek maddesinin de sorumluluk değeri ile ilişkili olmadığı görülmektedir. Yapılan çalışmada "beden eğitimi ve spor faaliyetlerinde üzerime düşeni yerine getiririm." ölçek maddesi beden eğitimi ve spor dersinde sorumluluğu ifade eden bir maddedir.

Bir diğer çalışma da Keleş ve Yoncalık (2019) tarafından yapılan ve doğrudan BES dersi ile ilgili maddelerin yer almadığı "beden eğitimi ve spor dersinde değerler eğitimi anketi"dir. Bu çalışma bir ölçek geliştirme çalışması da değildir. Ayrıca örneklem grubunu ortaokul 8. Sınıf öğrencileri oluşturmaktadır. Son olarak Koç'un (2013) geliştirmiş olduğu "beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği" karşımıza çıkmaktadır. Bu ölçek ortaokul öğrencileri için geliştirilmiş olmasının yanında sadece sportmenlik değeri üzerinde durulmuştur. Yapılan çalışmada sportmenlik değeri dışında "Milli kültür ve beraberlik, estetik, empati, sosyalleşme, bireysel farklılıklara saygı" gibi BES dersinde kazandırılması gereken değerler yer almaktadır. Tüm bunlardan hareketle ortaöğretim öğrencilerinin değerlerinin tespiti ve değer düzeylerini belirleyecek güvenilir ve geçerli olan bir ölçme aracına ihtiyaç olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmanın amacı hem ortaöğretim BES dersi programıyla ilişkili hem de BES dersinin doğasına uygun lise öğrencileri için kapsayıcı bir BES dersi değer ölçeği geliştirmektir.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Lise öğrencilerine yönelik BES dersi değer ölçeği geliştirmeyi amaçlayan bu çalışmada karma araştırma yaklaşımı olan "keşfedici sıralı desen" kullanılmıştır. 2 aşaması olan desenin ilk basamağında nitel veriler toplanır ve derinlemesine analiz edilir. Aşamalar arasında bir ölçme aracı geliştirilir. Bu araç nicel verilerin elde edilmesinde kullanılır (Cresswell ve Plano Clark, 2018).

Şekil 1. Ölçme aracının geliştirme süreci

Araştırma Grubu

Çalışma 2019-2020 yılları arasında Türkiye'nin 7 farklı bölgesinde devlet okullarında eğitim gören lise öğrencileri ile yürütülmüştür. Her bölgeye yüz yirmiştir tane olmak üzere toplamda 840 ölçek formu uygulanmıştır. Uygulanan ölçek formlarının 8 tanesi hatalı doldurulduğu için değerlendirmeye alınmamış ve 832 ölçek formu ile çalışma yürütülmüştür. Ölçek geliştirme çalışmalarında beklenti ölçek madde sayısının en az 5 katı örneklem sayısına ulaşılmasıdır (Hair vd., 2011). Bu çalışmada da 42 maddenin olması örneklem sayısının bu şartı sağladığını göstermektedir. Çalışmaya katılan lise öğrencilerinin özellikleri tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Araştırma grubu özellikleri ($n = 832$)

	Cinsiyet		Sınıf				Spor Kulübüne katılım		Okul Sporlarına katılım	
	Kız	Erkek	9	10	11	12	Evet	Hayır	Evet	Hayır
<i>F</i>	413	419	223	241	197	171	100	732	153	679
<i>%</i>	49.6	50.4	26.8	29.0	23.7	20.6	12.0	88.0	18.4	81.6

Beden Eğitimi ve Spor Dersi Lise Değer Ölçeği'nin (BESDLĐÖ) Geliştirilmesi

Birinci aşamada değerler eğitimi ile ilgili literatür taraması yapılarak benzer nitelikteki çalışmalar ve ölçekler incelenmiştir (Berkowitz, 2011; Kangalgil vd., 2021; Sağın ve Karabulut, 2019; Yıldız ve Güven, 2013; Yücekaya, 2017). Ardından BES değerlerine ilişkin 3 öğretim üyesi, 6 BES öğretmeni ve 30 lise öğrencisi ile BES dersi ile ilgili "yarı yapılandırılmış görüşme formu" ile karşılıklı görüşmeler yapılmıştır. Araştırmacılar tarafından oluşturulan ölçek formunda 4 soru bulunmaktadır. Görüşme formu hazırlanırken öğretim üyeleri, öğretmenler ve öğrenciler için ayrı ayrı sorular oluşturulmuştur. Öğretmen ve öğretim üyeleri için oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu içerisindeki sorular şunlardır: 1) BES dersinde öğrencilere doğrudan veya dolaylı hangi değerleri kazandırmaktayız? 2) BES dersinde değerler öğrencilere nasıl kazandırılıyor? 3) BES dersinde kazandırılması gereken değerler nelerdir? 4) BES dersi ile diğer derslerde öğrencilere kazandırılmaya çalışılan ortak değerler var mı? Öğrenciler için oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu içerisindeki sorular şunlardır: 1) BES dersinde sınıf arkadaşlarınızla iletişim ve etkileşimleriniz nasıldır? 2) BES dersinde oyun ve etkinlikler esnasında arkadaşların sıraya geçme, düzen, kurallara uyma vb. durumlara uygun davranışlar sergiliyor mu? Sence arkadaşların nasıl hareket etmelidir? 3) BES dersinde oyun ve etkinlikler esnasında sevinç, kutlama veya üzülmeye tepkilerimiz nasıl olmalıdır? 4) BES dersinde adil oyun, centilmenlik, saygılı davranma nasıl olmalıdır? Yapılan görüşmeler sondaj sorularla desteklenmiş (Gray, 2004), katılımcılarla görüşmeler yaklaşık 25-40 dakika arasında sürerken katılımcıların izinleri doğrultusunda görüşmeler ses kayıt cihazına alınmıştır. Görüşmelerin ardından ses kayıtlarında herhangi bir değişiklik yapılmadan birer görüşme numarası verilerek bilgisayar ortamına aktarımı yapılmıştır. Nitel verilerin analizinde uygun ve verimli bir yol sağlanması nedeniyle tümevarımcı yaklaşım yöntemi kullanılmıştır (Thomas, 2003). Kodlayıcılar tarafından öncelikle transkriptin %15'i kodlanmış daha sonra tekrar bir araya gelinerek benzer ve farklı olan kodlar üzerinde tartışılarak kod kitabı oluşturulmuştur. Bu noktadan sonra transkriptlerin tamamı incelenmeye başlanmıştır. Bağımsız kodlama sürecinin sonunda kod, kategori ve temalar oluşturulmuştur. Her iki kodlayıcının benzer ve farklı kodları karşılaştırılıp ortak kodlama tablosu oluşturulduktan sonra kodlayıcılar arasında görüş birliğine bakılmıştır. Kodlayıcılar arasında %85'in üzerinde bir görüş birliği elde edilmiştir. Yapılan analizin ardından BES dersi değerlerini belirleyebilmek amacıyla 55 maddeden oluşan taslak ölçek formu geliştirilmiştir. Ölçek formu oluşturulurken nitel görüşmelerin soru maddesine dönüştürülmesi tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Görüşmelerde yer alan soru maddelerinin dönüşmesi

Katılımcıların ifadeleri	Kod	Ortaya çıkarılan ölçek maddeleri
BEÖ: "BES dersinde hem öğretim programındaki kazanıma uygunluğu hem de gençlerimizin Atatürk'ün spora ve sporcuya verdiği değeri daha fazla özümsemeleri için bu konu üzerinde önemle dururum."	Atatürk ve spor	Atatürk'ün Türk sporuna kattıklarını araştırdım.
Ö: "BES dersinde bazen kendi aramızda maçlar yapıyoruz. Bazı arkadaşlarımız bilerek faul yapıyor uyarınca da hakaret ediyorlar."	Centilmenlik	BES faaliyetlerinde rakiplerime centilmence davranırım.
ÖÜ: BES dersinde öğrencilerin ilgi ve yetenekleri birbirinden farklı olabilir. Öğrencilere bu durumun normal olduğunu, bireysel farkların olabileceğini ve fiziksel etkinlikler sırasında herkesin performansının eşit olmayacağını etkinlikler sırasında belirtmek gerekir. Öğrencilere bu bilinci kazandırmak önemli.	Bireysel farklılıklara saygı	BES faaliyetlerinde farklı özelliklere sahip arkadaşlarıma saygı duyarım.
Ö: Öğretmenimiz bazen derste survivor parkurları kuruyor ve yarışıyoruz. Parkurlar güzel ama yenilince rakip takım çok dalga geçiyor.	Empati	BES faaliyetlerinde kazanma/kaybetme durumlarında kendimi rakip takım oyuncularının yerine koyarım.

BEÖ: Beden eğitimi öğretmeni, ÖÜ: Öğretim üyesi, Ö: Öğrenci

Taslak Ölçek Formunun Hazırlanması

Madde havuzunda yer alan 55 madde içerisinde aynı anlama gelen maddeler havuzdan çıkarılmıştır. Ardından geriye kalan 49 madde BES pedagojisi alanında 4 uzmanın görüşüne sunulmuştur. Uzmanların görüşleri değerlendirilirken Davis tekniğinden yararlanılmıştır. Bu teknikte madde: Uygundur (a), hafif düzeyde gözden geçirilmeli (b), ciddi düzeyde gözden geçirilmeli (c) ve uygun değildir (d) olmak üzere dördü derecelendirme yapılmaktadır. Sonrasında aday maddeler içerisinde A ve B seçenekleri işaretlenmiş olan maddelerin toplamı, toplam uzman sayısına bölünerek "kapsam geçerlik indeksine" ulaşılmış olunur. Elde edilen değer .80'den yüksek olması beklenmektedir (Davis, 1992). Yapılan kapsam geçerliği neticesinde 7 madde ölçek formundan çıkarılmıştır. Bu hali ile ölçek formunda geriye 42 madde kalmıştır.

Ölçek formunda yer alan maddeler 5'li likert şeklinde hazırlanmıştır. Öğrencilerin ölçekten alacakları puanın artması BES dersi değer düzeylerinin de artması anlamına gelmektedir. Ölçek maddelerinin en yüksek değeri 5, en düşük değeri ise 1 olarak belirlenmiştir. Ölçek formunun derecelendirme basamakları ise 5- Her zaman, 4- Sıklıkla, 3- Bazen, 2- Nadiren, 1- Hiçbir zaman şeklindedir.

Araştırma Yayın Etiği

Bu araştırma için İnönü Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'ndan (Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu) 08/03/2018 tarihinde 2018/4-3 sayılı karar ile gerekli izin alınmıştır.

Verilerin Analizi

Elde edilen nitel verilerin analiz edilmesiyle oluşturulan 49 maddeden uzman görüşü incelemesi neticesinde geriye 42 madde kalmıştır. Taslak ölçek formunda yer alan maddelerin anlaşılabilirliğini belirleyebilmek için 50 öğrenciye pilot uygulama yapılmıştır. Geri dönüşler neticesinde incelenen maddelerde yanlış anlaşılabilir bir madde olmadığına karar verilmiştir. Verilerin analizi 2 aşamadan oluşmaktadır. İlki verilerin yapı ve boyutlarının ortaya konulduğu

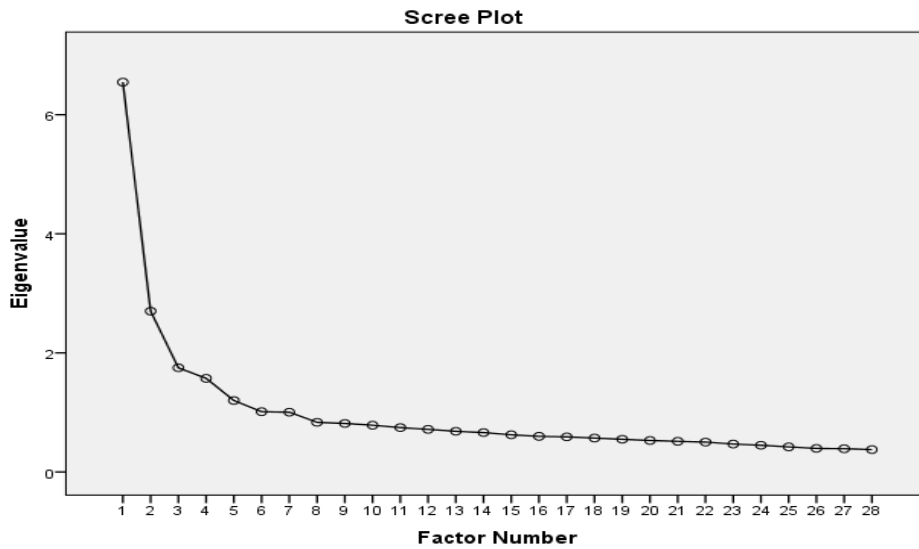
Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) aşaması, ikincisi elde edilen maddelerin başka bir veri setindeki uyumunun araştırıldığı Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) aşamasıdır.

BULGULAR

Çalışmanın bu bölümünde çalışmanın amacı doğrultusunda yapılan analizlerden elde edilen bulgular yer verilmiştir.

Yapı Geçerliği

Verilerin faktör analizi yapılmadan önce faktör analizine uygunluğu belirlemek amacıyla KMO (Kaiser-Meyer-Okin) ve Bartlett Küresellik testlerine bakılmıştır. KMO değerinin 0.6'dan büyük olması beklenir. 1'e yaklaştıkça uygunluk artar. Bartlett testinin ise 0.05' düzeyince anlamlı olması beklenmektedir (Tabachnick ve Fidell, 2001). Çalışmada KMO değeri .892 Bartlett testi ise anlamlı olarak bulunmuştur (Chi-Square $\chi^2 = 6490.710$; $p < .005$). Çalışmada ayrıca, çoklu normal dağılım varsayımıyla kullanılabilen maksimum Likelihood tercih edilmiş ve varimax döndürme tekniği ile birlikte kullanılmıştır. Ardından yapılan AFA sonuçlarına göre ölçek maddeleri arasında .30 altında yük değerine sahip olan maddeler ile binişiklik gösteren maddeler ölçekten çıkarılmıştır. 42 madde AFA yapıldıktan sonra 28 maddeye düşmüştür. BESDLDÖ'nün faktör yapısını netleştirmek için yapılan yamaç birikinti (scree plot) grafiğine (Şekil 2.) ve madde faktör yüklerine bakılmıştır (Tablo 3).

Şekil 2. BES dersi lise değer ölçeği yamaç birikinti grafiği

Şekil 2'ye bakıldığında yamaç birikinti grafiğinde keskin kırılmaların yer aldığı görülmektedir. Bu kırılmalar faktöriyel yapı hakkında bilgi vermektedir (Büyüköztürk, 2019). Grafikte 5. kırılmadan sonra meydana gelen kırılmaların düşük düzeyde olması nedeniyle ölçeğin 5 faktörlü yapıdan oluşabileceği düşünülmüştür.

Tablo 3. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonuçları

	Faktörler ve Faktör Yükleri				
	(Başarı) Faktör-1	(Spor kültürü) Faktör-2	(Saygı) Faktör-3	(Sportmenlik) Faktör-4	(Milli Kültür ve Beraberlik) Faktör-5
BESDLDÖ-1	,736				
BESDLDÖ-4	,712				
BESDLDÖ-6	,697				
BESDLDÖ-2	,679				
BESDLDÖ-3	,649				
BESDLDÖ-5	,571				
BESDLDÖ-7	,496				
BESDLDÖ-18		,746			
BESDLDÖ-17		,721			
BESDLDÖ-19		,582			
BESDLDÖ-20		,574			
BESDLDÖ-21		,567			
BESDLDÖ-23		,509			
BESDLDÖ-22		,467			
BESDLDÖ-9			,764		
BESDLDÖ-10			,745		
BESDLDÖ-8			,686		
BESDLDÖ-11			,595		
BESDLDÖ-12			,566		
BESDLDÖ-27				,674	
BESDLDÖ-28				,653	
BESDLDÖ-24				,629	
BESDLDÖ-25				,614	
BESDLDÖ-26				,568	
BESDLDÖ-15					,798
BESDLDÖ-16					,711
BESDLDÖ-14					,667
BESDLDÖ-13					,662
Faktör özdeğerleri	3.434	2.945	2.631	2.472	2.228
Açıklanan varyans	12.265	10.517	9.395	8.829	8.172
Toplam açıklanan varyansın	12.265	22.782	32.176	41.006	49.175

Tablo 3'te faktör özdeğerleri ile açıkladıkları varyans oranları gösterilmiştir. Birinci faktör için (başarı) 3.43, %12.26, ikinci faktör için (spor kültürü) 2.94, %10.51, üçüncü faktör için (saygı) 2.63, %9.39, dördüncü faktör için (sportmenlik) 2.47, %8.82, beşinci faktör için (milli kültür ve beraberlik) 2.22, %8.17 olarak hesaplanmıştır. Beş faktörün açıklamış oldukları toplam varyans ise %49.17 olarak bulunmuştur. Bu oranın kabul edilebilir olduğu söylenebilir (Kline, 2014). Ayrıca 28 maddeden meydana gelen ölçeğin Cronbach's Alpha katsayısı başarı boyutu: .80, spor kültürü boyutu: .74, saygı boyutu: .75, milli kültür ve beraberlik boyutu: .74, sportmenlik boyutu için ise: .73 olarak hesaplanırken tüm ölçek için ise .87 olarak hesaplanmıştır. BESDLDÖ'nin bileşenlerinin birbirleriyle ve toplam ölçek puanıyla aralarındaki korelasyonlarının yer aldığı matris Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. BESDLÖ bileşenleri korelasyon matrisi

	Başarı	Spor Kültürü	Saygı	Milli Beraberlik	Kültür ve Sportmenlik	Ölçek toplam puan
Başarı	1					
Spor Kültürü	.355**	1				
Saygı	.261**	.482**	1			
Milli Kültür ve Beraberlik	.401**	.585**	.393**	1		
Sportmenlik	.356**	.246**	.236**	.240**	1	
Ölçek toplam puan	.730**	.782**	.617**	.742**	.559**	1

** : $p < .01$

Tablo 4'te görüldüğü üzere BESDLÖ faktörleri arasındaki ilişki düzeyinin .236 ile .782 arasında değiştiği görülmektedir. Faktörlerin birbirleri arasında ve toplam ölçek puanı ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahiptir.

Doğrulayıcı Faktör Analizi

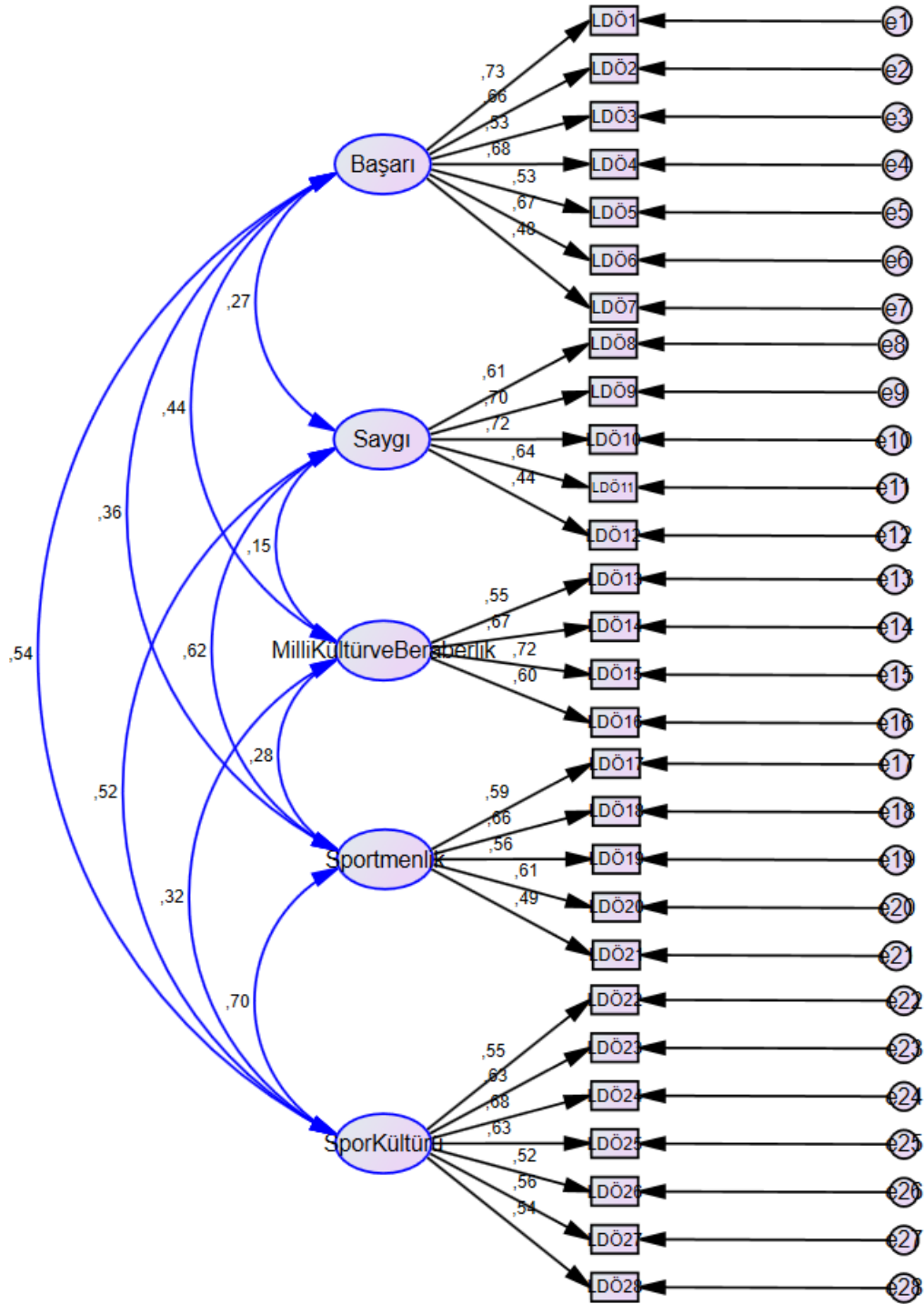
AFA sonucunda elde edilen 5 faktörlü yapının doğruluğunu belirlemek amacıyla DFA yapılmıştır. 28 madde 5 boyuttan oluşan BESDLÖ verileri AMOS 23 programı kullanılarak test edilmiştir. Bu modelin uyum iyiliği değerlerine bakılarak kabul edilebilir değerlere sahip olup olmadığını belirlemek için yapılan analiz sonuçları tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. BESDLÖ DFA modeli uyum iyiliği değerleri

Uyum İndeksi	Hesaplanan Değer	Kritik Değer	Uyum
χ^2/sd	2.57	<5	İyi uyum
GFI	0.93	>0.90	Kabul edilebilir düzeyde
CFI	0.92	>0.90	Kabul edilebilir düzeyde
AGFI	0.92	>0.90	Kabul edilebilir düzeyde
NFI	0.89	>0.90	Kabul edilebilir düzeyde
IFI	0.91	>0.90	Kabul edilebilir düzeyde
RMSEA	.044	<0.08	İyi uyum

Tablo 5'e bakıldığında χ^2/sd : 2.57 olarak bulunmuştur. 3'ün altında olan bu değer, iyi bir uyum değerine sahip olduğu anlamına gelmektedir. 0.44 olarak bulunan RMSEA değerinin iyi uyum gösterdiği söylenebilir. GFI değeri: 0.93, CFI: 0.92, NFI: 0.89, IFI: 0.91, AGFI: 0.92 olarak görülmektedir. Bu değerlerin kabul edilebilir bir uyum gösterdiği söylenebilir (Byrne, 2010 Gürbüz ve Şahin, 2018).

Ortaya çıkan uyum indeksleri neticesinde, DFA sonucunda 5 faktörlü yapının kabul edilebilir düzeyde olduğu ve aynı zamanda geçerli sonuçlar verdiği belirlenmiştir. İstatistiksel açıdan bu değerlerin anlamlı ve faktör yük değerlerinin istenilen yükseklikte olması nedeniyle BESDLÖ ölçeğinin yapı geçerliğinin olduğu söylenebilir. DFA neticesinde ortaya çıkan yol şeması şekil 3'te gösterilmiştir.

Şekil 3. BESDLLDÖ yol şeması

Şekil 3'te tüm maddelerin yük değerlerinin .4'ten daha yüksek olduğu görülmektedir. Aynı zamanda 5 faktörlü yapıyla da uyum göstermektedir.

Şekil 4. BESDLÖ alt boyutları

TARTIŞMA VE SONUÇ

Bu çalışmada amaç lise öğrencilerinin BES dersi değer düzeylerinin tespiti için güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı geliştirilmiştir. Bu amaçla spor alanında geliştirilmiş olan değer ölçekleri (Gürpınar vd., 2018; Gürpınar vd., 2019; Lee vd., 2000; Lee vd., 2008; Simmons ve Dickinson, 1986), BES dersi ile ilgili değer ölçekleri (Kangalgil vd., 2021; Koç, 2013; Yıldız ve Güven, 2013; Yücekaya, 2017) ve ortaöğretim BES dersi öğretim programı (MEB, 2018) incelenmiştir. Literatür taraması yapıldıktan sonra 2 farklı yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanarak 3 öğretim üyesi, 6 BES öğretmeni ve 30 öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Yapılan görüşmeler ve literatür taraması sonucunda 49 maddelik ölçek taslağı hazırlanmıştır. Ölçeğin kapsam geçerliliği için uzmanlardan görüş alınmıştır. Uzman görüşü sonucunda 7 madde ölçek formundan çıkarılmıştır. Ardından açımlayıcı faktör analizi için geriye kalan 42 maddelik ölçek formu 832 lise öğrencisine uygulanmıştır. Uygulanan ölçeğe yapılan AFA neticesinde 14 maddenin ölçek formundan çıkarılmasına karar verilmiştir. Ölçeğin 5 boyuttan ve 28 maddeden oluştuğu sonucuna varılmıştır. Başarı boyutu 7, spor kültürü boyutu 7, saygı boyutu 5, milli

kültür ve beraberlik boyutu 4, sportmenlik boyutu 5 madden oluşmaktadır. Ölçekteki 28 maddenin açıkladığı toplam varyans oranının %49.17 olduğu belirlenmiştir. AFA sonucunda kalan 28 madde için yapılan DFA sonucunda [χ^2/sd (2.57), GFI (0.93), CFI (0.92), AGFI (0.92), NFI (0.89), IFI (0.91), RMSEA (.044)] verilerin kabul edilebilir düzeyde olduğu tespit edilmiştir (Byrne, 2001; Gürbüz ve Şahin, 2018).

Sonuç olarak Beden Eğitimi ve Spor Dersi Lise Değer Ölçeğinin (BESDLDÖ) lisede öğrenim gören öğrencilerin değer düzeylerini tespit etmede güvenilir ve geçerli bir ölçme aracı olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Değerlerin tüm öğretim programlarının içerisinde yer alması, üzerinde dikkatle durulması, değerlerimizin öğrencilere aktarılması gerekliliği konusundaki ehemmiyetin bir göstergesidir. BES dersi değer ölçeği BES dersi değerlerinin kazandırılması konusunda yol gösterici bir yapıya sahip olması nedeniyle önemlidir. Ölçek lise öğrencilerinin hangi değerlere ne düzeyde sahip olduklarını tespit etmeye imkan sağlayacaktır. Öğrencilerin değer düzeylerinin belirlenmesi özellikle öğretmenlerin hangi değerler üzerinde daha fazla durmaları gerektiği konusunda öğretmenlere yol göstermesi açısından önemlidir.

Çıkar Çatışması: Çalışma kapsamında herhangi bir kişisel ve finansal çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Oranı Beyanı: Araştırmanın Tasarımı- MAY, MG; Verilerin Toplanması-MAY, İstatistiksel Analiz- AES, MAY; Makalenin Raporlaştırılması-MAY, AES, MG.

Etik Kurul İzni ile ilgili Bilgiler

Kurul Adı: İnönü Üniversitesi, Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu (Sosyal ve Beşeri Bilimler Bilimsel Araştırma Etik Kurulu)

Etik Kurulu Tarih: 08.03.2018

Sayı/Karar No: 2018/4-3

KAYNAKLAR

- Ahioğlu-Lindberg, E.N. (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-10.
- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekleştirme derecesinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eğitim Programları ve Öğretim Bilim Dalı, Ankara.
- Allport, G.W., Vernon, E., & Linzey, G.A. (1960). *Study of values*. Houghton-Mifflin.
- Berkowitz, M.W. (2011). What works in values education. *International Journal of Educational Research*, 50(3), 153-158. <https://doi.org/10.1016/j.ijer.2011.07.003>
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. Sistem Yayıncılık.
- Bredemeier, B.J.L., & Shields, D.L.L. (1993). Moral psychology in the context of sport. İçinde R.N. Singer, M. Murphey, & L.K. Tennant (Eds), *Handbook of research on sport psychology* (ss. 587-599). Macmillan.
- Bryne, B. (2010). *Structural equation modeling with amos*. Routledge.
- Büyüköztürk, Ş. (2019). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni, SPSS uygulamaları ve yorum* (25. Baskı). Pegem Akademi
- Cresswell, J.W., & Plano Clark, V.L. (2018). *Karma yöntemleri araştırmaları tasarımı ve yürütülmesi*, Çeviren Y. Dede ve S.B. Demir. Anı Yayıncılık.
- Davis, L.L. (1992). Instrument review: Getting the most from a panel of experts. *Applied Nursing Research*, 5(4), 194-197. [https://doi.org/10.1016/S0897-1897\(05\)80008-4](https://doi.org/10.1016/S0897-1897(05)80008-4)
- Demirhan, G. (2014). Sportif değerler eğitimi. *Toplum ve Hekim*, 29 (5), 351-355.
- Derman, O. (2008). Ergenlerde psikososyal gelişim. *Adolesan Sağlığı II Sempozyum Dizisi*, 63(1), 19-21.
- Elizur, D., & Sagie, A. (1994). Facets of human values: Definition and structure of work values and general life values. (*WORC Paper*). *Tilburg: WORC, Work and Organization Research Centre*, 1-25.
- Fichter, J. (1990). *Sosyoloji nedir?* Çeviren N. Çelebi. Selçuk Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Gray, D.E. (2004). *Doing research in the real world*. Sage Publications.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. Ötüken Yayınları.
- Gürbüz, S., ve Şahin, F. (2018). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri* (5.baskı). Seçkin Yayıncılık.
- Gürpınar, B., Toprak, S., Ayvalı, M., ve Whitehead, J. (2018). Beden eğitimi ve sporda değerler ve değer sistemi: Altyapı sporlarında değerler ölçeğinin Türkçeye uyarlanması için genç Türk sporcu öğrencilerle bir araştırma. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 26(6), 2117-2126. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2512>
- Gürpınar, B., Toprak, S., Ayvalı, M., ve Whitehead, J. (2019). Altyapı sporlarında değerler ölçeği-2'nin Türk kültürüne uyarlanması ve psikometrik özellikleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 27(4), 1395-1402. <https://doi.org/10.24106/kefdergi.2547>
- Hair, J.F., Black, W.C., Babin, B.J., & Anderson, R.E. (2011). *Multivariate analysis – A global perspective* (7. baskı). Pearson
- Halstead, J.M., & Taylor, M.J. (2000). Learning and teaching about values: A review of recent research. *Cambridge Journal of Education*, 30(2), 169-202. <https://doi.org/10.1080/713657146>
- Kangalgil, M., Özgül, F., Temel, A., Kural, T., ve Karagöz, Y. (2021). Beden eğitimi ve spor dersi değerler eğitimi ölçeği (BESDDEÖ) geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 15(1), 70-80.

Yücekaya, M.A., Sağın, A.E., ve Güllü, M. (2022). Beden eğitimi ve spor dersi lise değer ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 252-266.

Keleş, M., ve Yoncalık, O. (2019). Beden eğitimi ve spor dersi ve ilköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde değerler eğitimi. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 13(3), 230-237.

Kline, P. (2014). *An easy guide to factor analysis*. Routledge.

Koç, Y. (2013). Beden eğitimi dersi sportmenlik davranışı ölçeği (BEDSDÖ): Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 96-114.

Kuter, F.Ö., ve Kuter, M. (2012). Beden eğitimi ve spor yoluyla değerler eğitimi. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, (6), 75-94.

Lee, M.J., Whitehead, J., & Balchin, N. (2000). The measurement of values in youth sport: Development of the youth sport values questionnaire. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 22(4), 307-326.

Lee, M.J., Whitehead, J., Ntoumanis, N., & Hatzigeorgiadis, A. (2008). Relationships among values, achievement orientations, and attitudes in youth sport. *Journal of Sport and Exercise Psychology*, 30(5), 588-610. <https://doi.org/10.1123/jsep.30.5.588>

Lee, M.J., & Cockman, M. (1995). Values in children's sport: Spontaneously expressed values among young athletes. *International Review for the Sociology of Sport*, 30(3-4), 337-350. <https://doi.org/10.1177/101269029503000307>

Lumpkin, A., Stoll, S.K., & Beller, J.M. (2003). *Sport ethics applications for fair play*. McGraw-Hill.

Malle, B.F., & Dickert, S. (2013). Values. In V. Smith (Eds.), *Sociology of work: An encyclopedia*. Sage Reference.

Milli Eğitim Bakanlığı. (2018). *Ortaöğretim beden eğitimi ve spor dersi öğretim programı (9-12. Sınıf)*. Milli Eğitim Bakanlığı.

Özdemir, Y., ve Çok, F. (2011). Ergenlikte özerklik gelişimi. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(36), 152-162.

Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. The Free Press.

Sağın, A.E., ve Karabulut, Ö. (2019). Beden eğitimi ve spor dersine yönelik ortaokul öğrencilerinin değer düzeylerinin incelenmesi (Bağcılar ilçesi örneği). *Uluslararası Dağcılık ve Tırmanış Dergisi*, 2(2), 27-34. <https://doi.org/10.36415/dagcilik.644204>

Schwartz, S.H. (1992) Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 Countries. In M.P. Zanna (Eds.), *Advances in Experimental Social Psychology*, (25. Baskı ss. 1-65). Academic Press.

Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1), 1-20. <http://dx.doi.org/10.9707/2307-0919.1116>

Simmons, D.D., & Dickinson, R.V. (1986) Measurement of values expression in sports and athletics. *Perceptual and Motor Skills*, 62, 650-658. <https://doi.org/10.2466/pms.1986.62.2.651>

Simon, R.L. (2007). Internalism and internal values in sport. In W.J. Morgan (Eds.), *Ethics in sport* (2. Baskı). Human Kinetics.

Simon, R.L. (2003). Sports, relativism, and moral education. In J. Boxill (Eds.), *Sports ethics: An anthology*. Blackwell.

Smith, V. (2013). *Sociology of work: An encyclopedia*. Sage Reference.

Spranger, E. (2004). *İnsan Tipleri*. Çeviren A. Aydoğan. İz Yayıncılık.

Tabachnick, B.G., & Fidell, L.S. (2001). *Using multivariate statistics*. Allyn and Bacon.

Thomas, D. R. (2003). A general inductive approach for qualitative data analysis. Paper presented at School of Population Health, University of Auckland, New Zealand.

Yücekaya, M.A., Sağın, A.E., ve Güllü, M. (2022). Beden eğitimi ve spor dersi lise değer ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 7(2), 252-266.

Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2017). *Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmaları*. Milli Eğitim Bakanlığı.

Webb, H. (1969). Professionalisation of attitudes towards play among adolescents. In G. S. Kenyon (Eds.), *Aspects of contemporary sport sociology* (s. 161-178). The Athletic Institute.

Yıldız, Ö., ve Güven, Ö. (2013). Beden eğitimi dersi öğrenci değer yönelimi ölçme aracının geliştirilmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(11), 28-42.

Yıldız, M. (2019). Perceived value of national wrestlers. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, 21(1), 58-66. <https://doi.org/10.15314/tсед.550550>

Yücekaya, M.A. (2017). Ortaokul öğrencilerinin beden eğitimi ve spor dersine ilişkin değerlerinin incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Ana Bilim Dalı, Malatya.

Bu eser **Creative Commons Atıf -Gayri Ticari 4.0 Uluslararası Lisansı** ile lisanslanmıştır.